

Rituelen en zelfbewustzijn

*De acteurs van Theater Stap zijn mentaal gehandicapt.
Met hun eerste produkties konden ze rekenen op een grote
publieke belangstelling. Of moeten we hier eerder spreken van voyeurisme?
Tuur Devens vindt in elk geval dat het publiek niet mag wegblijven.
Hij schetst de evolutie die Theater Stap de voorbije tien jaar doormaakte.
Van tableaux vivants naar echt acteerwerk, met Antigone als keerpunt.*

Theater Stap bestaat op dit ogenblik uit 18 acteurs en actrices. Allen zijn ze mentaal gehandicapt. In 1995 is het tien jaar geleden dat Theater Stap voor het eerst met een produktie op de scène kwam. Bezielend artistiek leider van deze toneelgroep met mentaal gehandicapten was tot voor kort Erik Wouters. In een lezing in 1992 stelde hij zich de vraag of hij vóór de oprichting van Theater Stap een dergelijk soort toneel geen exhibitionisme zou genoemd hebben, of voyeurisme, of 'levend poppentheater'. Hij zou er voor de Stap-tijd geen antwoord op gevonden hebben, maar weet nu wel beter. Toch blijft de vraag voor mij een relevante vraag. Voor Erik Wouters is de vraag een retorische vraag geworden. Ook voor vele andere mensen is de vraag reeds beantwoord, maar dan in de andere richting dan het antwoord van Erik Wouters: de publieke belangstelling voor produkties van Theater Stap is afgenomen. Ook programmatoren hebben er na de eerste jaren moeite mee. *Medea* is twaalf keer gespeeld. De speellijst van de laatste produktie, *Bal Masqué*, bevat welgeteld elf voorstellingen, de twee première-avonden en een schoolvoorstelling inbegrepen. Was het in de eerste jaren van het bestaan dan inderdaad geen vorm van eens kijken hoe die mongooltjes vertederen (maar zoiets zeg je natuurlijk niet!)? Kun je het theater met mentaal gehandicapten inderdaad niet bestempelen als 'levend poppentheater'? Want weten deze mensen op de scène intellectueel über-

haupt wel wat ze spelen? Worden ze gewoon niet theatraal ingezet om ontroering op te wekken? Die indruk wordt zelfs versterkt door het feit dat op de laatste edities van het Poppenfestival van Dommelhof-Neerpelt er steeds een première was van Theater Stap, en dat Dommelhof ook coproducent is van een aantal produkties.

Ook de Raad van Advies voor Nederlandstalige Dramatische Kunst had het er moeilijk mee. Valt zoiets als Theater Stap wel onder het theaterdecreet, want zijn de acteurs en actrices van Stap wel professioneel? De Raad wist er eigenlijk geen raad mee, en adviseerde de minister voor dit weliswaar interessante experiment elders het noodzakelijke geld te halen. In 1993 kwam er via Theater niets, in 1994 was er een nominatum van 4,3 miljoen Bfr via de Administratie Kunst, naast een subsidie van Dienst Jeugdwerk. Het toont aan dat de overheid het er moeilijk mee heeft om Theater Stap als volwaardig theater te erkennen.

Theater Stap zelf heeft anders altijd gesteld dat professioneel theatermaken de hoofdzaak is en dat 'dat met mentaal gehandicapten gebeurt is een gegeven, maar niet de bestaansreden' zo zei Erik Wouters nog in een interview, voor hij omwille van privé-redenen en echt niet omwille van artistieke redenen ontslag nam als artistiek leider. Ook het ontstaan van Stap geeft aan dat het artistieke primeert. Een aantal mensen uit de artistie-

ke sector, waaronder de componist Flor Verschuere, zag in 1983 in De Warande van Turnhout een voorstelling van Théâtre de l'Oiseau Mouche, een Franse theatergroep die professioneel met mentaal gehandicapte acteurs werkt. Zij raakten geënthousiasmeerd en dankzij de nodige faciliteiten vanuit De Warande kon in 1985 Theater Stap worden opgericht, de eerste theatergroep in Vlaanderen met mentaal gehandicapte acteurs.

Theater Stap ziet theater niet als therapie voor de gehandicaptten. Dat aspect kan er natuurlijk bijkomen, maar het is niet de hoofdbedoeling. Theater wordt ook niet gezien als een of ander psychodrama, dat tot taak heeft de wereld van de gehandicaptten te analyseren en voor te schotelen aan de anderen. Theater houdt voor hen artistieke bedoelingen in, theater als theater primeert. In die zin is er ook een duidelijke selectie van de spelers. Het zijn mensen met aanleg, inlevingsvermogen, expressie, zelfstandigheid, mimiek enz. Theater is voor deze gehandicaptten heel belangrijk. In de realiteit zijn zij min of meer afhankelijk van anderen, in het theater hebben de mentaal gehandicaptten ons iets te bieden. Zij geven hun kijk op de wereld en stralen een gevoel van 'ik ben iets!' uit.

Als proloog tot het échte theatergebeuren is er in 1985 de presentatie van een workshopproduktie, met daarin elementen die we vaak zullen terugzien bij Stap-Produkties: nl. de belangrijke rol van muziek, de aandacht voor visualisering en scènes die uit de ervarings- en leefwereld van de gehandicaptten voortkomen. De volgende jaren komen er produkties uit, waarin die ervaringen steeds gegroepeerd worden rond één thema, zoals *Stap speelt Stap* (86-87). Het belang van rituelen in het dagelijks leven van de gehandicaptten wordt hier getoond. De band tussen dergelijke rituelen en het theater *an sich* treedt in de volgende produkties steeds sterker naar voren. *Tussenbeide* (87-89) is een confrontatie van hun wereld met de 'schone' danswereld van de validen, en krijgt internationaal succes in Parijs en Berlijn. 'United Artists' uit 1987 is een remake van de vorige voorstelling, maar nu is de inbreng van de muzikanten veel groter. In '89 verhuist Stap naar het landgoed De Brem in Oud-Turnhout. Men start een theateratelier waarin de mentaal gehandicapte acteurs onder begeleiding van een artistieke en pedagogische staf